

4. Prorokovic, A., Cavka, M., & Cubela Adoric, V. (2005). Psychosomatic and depressive symptoms in civilians, refugees, and soldiers: 1993-2004 longitudinal study in Croatia. *Croat Med J*, 46(2), 275-81 [англійською мовою]

5. Sabioncello, A., Kocijan-Hercigonja, D., Rabatic, S., Tomašic, J., Jeren, T., Matijevic, L., ... & Dekaris, D. (2000). Immune, endocrine, and psychological responses in civilians displaced by war. *Psychosomatic medicine*, 62(4), 502-508. <https://doi.org/10.1097/00006842-200007000-00008> [англійською мовою]

ВПЛИВ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

УДК 159.9.075

Дьоміна Олена Борисівна,
студентка спеціальності 053 Психологія
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Анотація. В роботі проаналізована сформованість національної ідентичності та її компонентів: когнітивного, конативного та афективного. Представлено результати емпіричного опитування.

Ключові слова: національна ідентичність, когнітивний, конативний та афективний компоненти, опитувальник, анкета.

Актуальність дослідження. У сьогоднішніх умовах, українці стикаються з новим викликом – війною, яку розв’язали російські війська на українській землі. Але, попри жахливу ситуацію, кожен із нас робить усе можливе, щоб наблизити час, коли ми зможемо впевнено дивитися в майбутнє під мирним і чистим небом над головою.

Розвиток українського суспільства не може відбуватися успішно без усвідомлення своєї приналежності до нації і без формування зрілої

громадянської позиції особистості. Збереження і зміцнення національної ідентичності дасть нам сили вистояти в ці непрості часи. Тому вивчення психологічних особливостей національної приналежності та розвиток національної ідентичності є на часі.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми.

Вітчизняні мислителі та громадські діячі у різні часи зверталися до питання формування національної ідентичності (В. Антонович, М. Драгоманов, М. Козловець, М. Костомаров, П. Куліш, В. Кремень, І. Огієнко, М. Пирогов, Г. Сковорода, Т. Шевченко, П. Юркевич та ін.), досліджували й формували структуру самого поняття (О. Майборода, Л. Нагорна, О. Картунов, В. Лісовий, С. Макеєв, Р. Сирінський, Б. Попов, П. Римаренко та ін.). Національна ідентичність досліджувалась і в працях зарубіжних вчених – Г. Алмонда, .Бергера, С. Верби, Ю. Габермас Е. Гоффмана, Е. Еріксона, Р. Мертона, А. Маслоу, Ж. Лакан, Д. Сміта Е. Фрома, та ін..

Мета наукової статті полягає у виявленні впливу викликів війни на усвідомлення національної ідентичності українців та її компонентів.

Завдання статті:

Проаналізувати уявлення українців про національну ідентичність, які трансформуються в умовах війни.

Методи: аналіз, синтез, узагальнення; **та методики:** анкета та авторський опитувальник О. Гори.

Виклад основного матеріалу. Дослідження впливу викликів війни на формування та розвиток національної ідентичності особистості здійснювалося за допомогою розробленої нами Анкети та Авторського опитувальника О. Гори. В он-лайн дослідженні взяло участь 100 респондентів. Переважно брали участь жінки і декілька чоловіків. Вік респондентів переважає з 31 року і старше – 81 % і з 21 року до 30 – 19 %.

За результатами опитування, на цей час в Україні перебуває 80 % респондентів і 20 % за кордоном. Серед них були вимушені залишити свій

дім – 35%, залишались вдома на постійній основі – 56% і 9% були за кордоном, але вже повернулись в Україну.

Респонденти відмітили ряд змін, що відбулися після початку війни у порівнянні з довоєнним часом. А саме, усвідомлення національної ідентичності є актуальними переживаннями більше, ніж раніше для 72 % респондентів, також пошановування національних символів (Герба, Гімну України), як збагачених сенсом, вказали 59 %. Ставлення до цінності свободи і прав людини усвідомлено як фундаментальний конструкт 75 % респондентами і ставлення до цінності життя та його змістовності стало більш усвідомленим у 80 %, водночас, деякі респонденти дали таку відповідь «це в мені є завжди», «ще більше внутрішнього узгодження з моїми цінностями і змістовністю життя» і «більше важливими стали свобода, можливість жити в своїй країні, захист і життя близьких цінніше, ніж своє».

Таким чином, можемо зробити висновок за відповідями анкети, усвідомлення національної ідентичності, ставлення до національних символів (Герба, Гімну України), цінність свободи і прав людини та цінність життя і його змістовності для більшої частини українців зросло, стало більш вираженим та усвідомленим.

Авторський опитувальник О. Гори призначений для вивчення вираженості структури національної ідентичності: когнітивний, афективний (емоційно-оціночний) та конативний (поведінковий) компоненти.

Аналізуючи відповіді респондентів на питання, які відповідали за рівень когнітивної складової національної ідентичності, можемо сказати, що рівень показників досить високий. Усвідомлення об'єднуючої основи нації : респонденти вбачають обов'язковими такі культурні ознаки як мова (96 %), державна символіка (93%) та основні державні традиції (93 %). Також цілісність знань про націю, її історію та культуру: змогли назвати шість найбільш значущих історичних постатей, які сприяли створенню

української нації – 89 % респондентів і які вплинули на розвиток української культури – 90 % респондентів.

В блоці діячів, які сприяли становленню української нації респонденти, найбільше відзначали М. Грушевського (53%), Т.Г. Шевченко (44%), Б. Хмельницького (40%), С. Бандеру (34%), В. Чорновола (33%), І. Мазепу (27%). В блоці діячів, які сприяли становленню української культури, відзначили Т.Г. Шевченка (66%), Л. Українку (57%), І. Франка (47%), Г. Сковороду (30%), В. Стуса (27%). Також згадуються і сучасники Б. Ступка, С. Вакарчук, А. Кузьменко, С. Жадан, С. Параджанов, С. Проскурня, І. Малкович і Н. Матвієнко.

Відповідаючи на запитання: до яких спільнот респонденти могли би сказати «ми», «наші» ними було визначено, що ідентифікація своєї національності посідає третє місце (82 %), після сім'ї (93 %) і друзів (88 %). Що, на нашу думку, свідчить про значущість національної ідентичності.

Аналіз відповідей респондентів, які свідчили про афективний компонент національної ідентичності і ставлення до своєї національної приналежності, показав, що значна частина відчуває гордість (81 %), гідність (76 %), спорідненість зі своєю культурою (74 %), патріотизм (61 %), почуття близькості зі своїм народом (51 %). Разом з тим, 23 % опитаних відчувають бажання щось змінити, 4% - злість і 3% жаль. Також переживають почуття особистої гордості 87 % респондентів, коли дізнаються про перемоги представників України на міжнародних фестивалях, конкурсах, змаганнях.

Аналізуючи відповіді респондентів на рівні конативного (діяльнісного) компоненту національної ідентичності, ми бачимо високий рівень позитивних відповідей на питання щодо важливості національних традицій (93 %), використання рідної української мови (78 %) і готовність використовувати елементи одягу, щоб підкреслити свою національну

приналежність в певних ситуаціях (77 %), завжди (15 %) і тільки декілька респондентів відповіли на питання «ніколи» (8 %).

Загалом, рівень сформованості національної ідентичності респондентів є високим, зокрема відзначається значущість національної самоідентифікації, усвідомлення власної приналежності до української нації, ми засвідчуємо високі показники знання історії своєї нації, її традицій, культури, переживання почуття національної гордості, гідності та самоповаги, усвідомлену готовність спілкуватися українською мовою, використовувати національні мотиви в одязі, демонструвати та підтримувати свою приналежність до національної спільноти.

Таким чином, можна зробити **висновки**, що рівень сформованості складових національної ідентичності досить високий, що вказує на вплив викликів війни на усвідомлення національної ідентичності, ставлення до національних символів (Герба, Гімну України), цінність свободи і прав людини та цінність життя і його змістовності, де ці показники в більшій своїй частині вирости та стали більш вираженими та усвідомленими. Нові тенденції розвитку суспільства дають надію вистояти проти держави агресора в боротьбі за своє майбутнє з мужністю, гордістю та гідністю, відчуваючи свою національну приналежність.

Подальші дослідження полягають у вивченні соціально-психологічних чинників національної ідентичності, а саме етнічних аффіліативних тенденцій, особистісної здатності до менталізації, а також ролі посттравматичного зростання та емоційного відношення респондентів до значимих людей, подій.

Список використаної літератури:

1. Вонсович С.Г. Поняття національної ідентичності: український дискурс // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2020. – № 29 – С.74–81 [українською мовою]
2. Гора О. Методика дослідження рівня сформованості національної ідентичності студентів // Наукові записки [КДПУ і. В.

Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. - 2012. - Вип. 103. - С. 90-100.
[українською мовою]

3. Степико М. Сучасні виклики українській національній ідентичності // Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. – 2019. - №3-4 (99-100) - С. 253-265. ‘ [українською мовою]

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

УДК 159.9

Драченко Вікторія Василівна,

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри психології

КЗВО «Вінницької академії безперервної освіти»

Василенко Лариса Вікторівна,

студентка спеціальності 053 Психологія

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Анотація. У статті актуалізуються особливості протікання процесів соціалізації дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення. Акцентується увага на труднощах під час соціальної адаптації з якими стикаються діти з особливими освітніми потребами під час навчання у молодшій школі.

Ключові слова: особливі освітні потреби, порушення мовлення, соціалізація, соціальна адаптація, молодший шкільний вік.

Актуальність дослідження. Соціалізація в психології розуміється як процес включення людини в соціум, активного засвоєння нею соціальних ролей і норм, соціального досвіду. Передумови успішної адаптації людини в соціумі закладаються ще у дитинстві. Зокрема, важливим етапом у житті дитини стає вступ до школи, тобто потрапляння у стає соціальне середовище у якому важливо успішно адаптуватися. На